

Barend Engelschman is geboren op 24 augustus 1927 in Amsterdam. Hij was de zoon van Abraham Engelschman (1894-1944) en Veronica de Vries (1891-1942). Hij had een broer Samuel (1925-1943) en een zus Duifje (1917-2003).



Barend kwam in 1937 terecht in de Berg-stichting in Laren. De Berg-stichting is in 1909 opgericht als opvanghuis voor joodse kinderen uit noodlijdende gezinnen en voogdij kinderen. In een bosrijk gebied aan de zuidkant van het dorp Laren aan de Doodweg

4, grenzend aan de Hilversumse hei, stond van 1911 tot 1971 het gebouwencomplex van de Berg-Stichting, een Joods Kindertehuis. Met een voetbalveld, boomgaard, groentetuin, pluimveehouderij en bijenkasten was de stichting een van de beste kindertehuizen van Nederland.



In 1929 werd begonnen met een Scoutinggroep bij de Bergstichting in Laren. Barend was hier welp. De meisjes waren bij het Nederlands Padvindsters Gilde (NPG) als groep I van de



afdeling Laren geregistreerd. De jongens waren ingeschreven bij de NPV als groep 6 van de afdeling Bussum. In eerste instantie werd gestart met welpen, padvindsters en padvindsters en in mei 1936 kwamen er kabouters bij. In september 1933 werd ook een pioniersgroep opgericht. De groepen deden actief mee met activiteiten binnen het district en gingen jaarlijks op kamp. Vlak voor de oorlog waren er veertien welpen, tweeëntwintig verkenners, tien kabouters en achttien padvindsters.

Door de stichting werd De Judeër uitgegeven, het periodiek orgaan van de bewoners van de Berg-stichting. Hierin verschenen regelmatig verslagen van Scoutingkampen en werden installaties en insignes vermeld. Joël wordt in 1933 als welp geïnstalleerd. Een jaar later wordt hij 1e ster welp en in 1935 wordt hij als padvinder geïnstalleerd. In 1934 wordt hij toegelaten tot de Ambachtsschool.

De oorlog maakte een eind aan de prettige tijden in de instelling. Directeur Reitsema liet de Berg-Stichting typeren als een 'mischlingenheim', waar kinderen woonden die niet volbloed joods waren. De Berg-stichting werd enige tijd met rust gelaten. De gedwongen ontruiming van het tehuis in Laren werd in de zomer van 1942 aangekondigd. Op 5 december 1942

moest het gebouw leeg zijn, zodat er kinderen van soldatenvrouwen ondergebracht konden worden. Om te voorkomen dat de kinderen en stafleden gedeporteerd werden, huurde directeur Jan Reitsema in het geheim 3 panden van het Leger des Heils op het Rapenburg in Amsterdam en regelde hij valse verhuisvergunningen. Hij regelde verklaringen waaruit bleek dat de kinderen volgens de Neuerenberger nazi-regels niet als joods zouden worden beschouwd.

Barend werd samen met Gerrit Dotsch naar de Nijverheidsschool in de Valckeniersstraat gestuurd, de A.B. Davidsschool.



De eerste razzia van de Berg-Stichting vond plaats in februari 1943. Nadat 53 bewoners in Laren werden uitgeschreven en er in korte tijd veel bewoners werden ingeschreven op het adres op het Rapenburg, deden de Duitsers een inval. Directeur Jan Reitsema probeerde de razzia te stoppen door aan te geven dat de kinderen Mischling (niet volledig Joods) waren. Uiteindelijk werden er 14 kinderen afgevoerd en gedeporteerd.

Tijdens de razzia konden Barend en Gerrit via de achterdeur ontsnappen. Op een dag worden ze bij de directeur geroepen. Hij zegt dat ze naar huis moeten en ze daar zouden worden opgewacht. De Jodenster wordt van hun kleding gehaald en ze krijgen instructies om Amsterdam te ontvluchten, om aan de Duitsers te kunnen ontkomen. *“Jullie moeten met de trein naar Hilversum. Daar op het perron wacht een meneer met een krant uit zijn zak op jullie”*, herinnert Barend zich. Het tweetal volgt de instructies en reist samen met de man naar Hilversum. Deze man was ook joods en had ook in de Berg-stichting gezeten. Zijn vrouw was een christen, dus gemengd gehuwd. Zij gebruikten hun huis als doorgangshuis voor kinderen. Barend en Gerrit zijn daar drie maanden geweest. Op een gegeven moment werden ze door het verzet voor een paar weken naar de stamhut van de Heideparkgroep, één van de scoutinggroepen uit Hilversum, gebracht. Dit gebouw heette Het Behouden Huys. Binnen deze scoutinggroep waren veel verzetsstrijders actief.



Ze hadden alleen maar contact met ene ‘Bas’, maar ze mochten hem niet zien. Hij zong in ‘In naam van oranje doe open de poort’, als hij kwam, zette het eten voor de deur en vertrok. Pas daarna mochten de jongens de deur openen en het eten naar binnen brengen.

Na drie maanden kwam het onderduiken in de stamhut abrupt aan een einde. Het gebouw wordt bezocht door een onbekende met een grote hond. Het tweetal besluit daarop een tussendeur te barricaderen. Toen deze werd opengebroken zijn ze via de voordeur gevlucht. De jongens zitten de rest van de oorlog nog op diverse plekken ondergedoken. Barend komt onder andere nog in Wageningen terecht. Ze overleven beiden de oorlog.

De definitieve ontruiming van de Berg-Stichting op het Rapenburg vond plaats op 2 augustus 1943. Reitsema werd gearresteerd tijdens een inval van de Sicherheitsdienst. De ongeveer 20 overgebleven bewoners van de Berg-Stichting werden overgebracht naar het gebouw van de Joodsche Invalide. Vanaf daar werden de meesten gedeporteerd. Directeur Jan Reitsema en zijn vrouw Tine doken onder in het Gooi. Tijdens de oorlog werden uiteindelijk 48 kinderen en 4 medewerkers vermoord door de nazi's. Zeker 70 kinderen en stafleden overleefden de oorlog, mede dankzij de inspanningen van directeur Jan Reitsema.

Op 2 augustus 1945 komen voor het eerst weer Heideparkers samen in het vernielde Behouden Huys, Ab Sliep, Wim Millenaar en Jan Glijn. De oudleden van de, dankzij de oorlog ontbonden, stam besluiten deze weer opnieuw op te richten.

Het Monument voor de Joodse Kinderen is in 2017 opgericht. Het bestaat uit een sculptuur en een plaquette met de namen van de 48 kinderen en de vier stafleden van de Berg-Stichting die in de Holocaust zijn vermoord. De Berg-Stichting was van 1911 tot 1963 in Laren NH gevestigd op de plaats waar nu de middelbare school Laar & Berg staat, naast het Sint Janskerkhof. Sinds 2017 heet het plantsoen waar het monument staat het Reitsemaplantsoen, genoemd naar Jan Reitsema (1894-1968).



De ouders van Barend en broer Samuel overleefden de oorlog niet. Ze werden in een concentratiekamp vermoord. Zijn zus Duifje overleefde de oorlog omdat ze met een niet jood getrouwd was.

Barend emigreerde naar Palestina in 1947 maar kwam in 1954 terug naar Nederland. Hij werd vliegtuigelektricien.

Na de oorlog komt Barend weer in contact met de Scoutinggroep omdat hij benieuwd is wat er met zijn onderduikplek is gebeurd. Hij verteld het verhaal uit de oorlog.

Barend is overleden op 18 juni 2012 in Woerden

Meer informatie

[Holocaust Survivors and Victims Database -- Barend Engelschman \(ushmm.org\)](https://ushmm.org)

[Samuel en Barend Engelschman \(herdenkingleiden.nl\)](https://herdenkingleiden.nl)

[Barend Engelschman \(1927 - 2012\) - Genealogy \(geni.com\)](https://geni.com)

[Onderduiken bij de scouting | Scouting Heidepark](https://scoutingheidepark.nl)

[Berg-Stichting \(laarenberg.nl\)](https://laarenberg.nl)

monumentbergstichting.nl

[Larense Berg-Stichting voor Joodse kinderen - ONH](https://onh.nl)

[De Berg-Stichting - Monument voor de Joodse Kinderen \(monumentbergstichting.nl\)](https://monumentbergstichting.nl)

[Herinnerings bomen Laren](https://herinneringsbomenlaren.nl)

[Monument voor de Berg-stichting. 48 pupillen te veel. - NIK - Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap](https://nik.nl)

[Bronnen over 'Berg-stichting' - Netwerk Oorlogsbronnen](https://netwerkoorlogsbronnen.nl)

[Verhuizing Berg-Stichting naar Amsterdam - Netwerk Oorlogsbronnen](https://netwerkoorlogsbronnen.nl)

[Eerste razzia Berg-Stichting - Netwerk Oorlogsbronnen](#)
[Tweede razzia Berg-Stichting - Netwerk Oorlogsbronnen](#)
[Ontruiming Berg-Stichting - Netwerk Oorlogsbronnen](#)

Dit verhaal is onderdeel van *Scouts in de oorlog*, een verzameling verhalen als eerbetoon aan al die (oud) scouts die zich ingezet hebben voor onze vrijheid en hulp aan de medemens of die slachtoffer werden van oorlogsgeweld, in Nederland en het verre oosten. Met de verhalen willen we inspiratie bieden aan de scouts van nu, in hun wekelijkse activiteiten en als voorbereiding op hun bijdrage aan lokale herdenkingen. Kijk op <http://vrijheid.scouting.nl> voor meer informatie en alle andere verhalen.